

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з фізичного виховання та спорту, професора Пангелової Н.Є. на дисертаційну роботу Сергієнко Віталія Петровича за темою «Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Актуальність теми. У сучасній Україні відбуваються складні політичні й соціально-економічні процеси, які супроводжуються негативними демографічними змінами, погіршенням матеріально-технічного забезпечення системи шкільного фізичного виховання.

У цих умовах підвищення рівня здоров'я молодого покоління є одним з головних завдань фізичного виховання, що регламентоване низкою державних документів.

Однак, у теперішній час яскраво проявляється протиріччя між декларативними заявами про необхідність удосконалення системи фізичного виховання (у тому числі – молодших школярів) і практичною діяльністю у цій сфері.

Особливої гостроти набуває необхідність оптимізації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми у зв'язку із збільшенням кількості учнів з низьким рівнем фізичного здоров'я, яке прогресує. Така ситуація, у значній мірі, обумовлена вкрай низьким рівнем рухової активності дітей, збільшенням обсягу та інтенсивністю шкільного навчального навантаження. Це призводить до збільшення статичного компонента, що є лімітуючим фактором своєчасного фізичного, психічного, соціального розвитку та оптимального фізичного стану молодших школярів.

Оскільки за рахунок спеціально організованої рухової діяльності в умовах початкової школи досягти оптимального рівня рухової активності

досить складно (тільки три уроки фізичної культури на тиждень, обмежене використання позаурочних форм роботи з фізичної культури та ін.), важливого значення набуває організація активного дозвілля учнів початкових класів в умовах спортивних секцій.

Особливого значення організація позашкільної рухової активності набуває і у зв'язку з тим, що молодший шкільний вік (період «другого дитинства») характеризується прискореними процесами психофізичного розвитку і формуванням цілеспрямованої поведінки на тлі морфофункціональної перебудови організму, яка продовжує відбуватися. При цьому темп і характер цих перебудов визначають індивідуальну динаміку психічного і соціального розвитку дитини. Як вказують результати досліджень, організація змістовного дозвілля молодших школярів буде сприяти їх соціалізації у вільний від навчання час.

Однак, не дивлячись на важливість зазначеної проблеми, досліджень, які стосуються соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в процесі занять фізичною культурою і спортом, виразно бракує.

У світлі вищевикладеного, тема дисертаційної роботи Сергієнка Віталія Петровича є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану НДР НУФВСУ за темою кафедри психології і педагогіки на 2016–2020 роки 2.19 «Технології психологічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627). Роль автора полягала в науковому обґрунтуванні й розробці моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку та її складової – програми психофізичного і соціального розвитку молодших школярів на основі занять карате.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Результати експериментальних досліджень носять об'єктивний характер за кількістю досліджуваних (257 школярів), адекватністю застосованих методів дослідження меті й завданням дисертаційної роботи.

Для вирішення завдань науково-дослідної роботи було використано **комплекс методів.**

Теоретичний аналіз, синтез, порівняння і систематизація наукових джерел використовувалися з метою вивчення проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Проведений теоретичний аналіз та узагальнення фактичного матеріалу, сучасного практичного досвіду дали змогу розкрити актуальність теми дослідження, конкретизувати мету, завдання і спрямованість педагогічного експерименту, розробити зміст комплексної програми дослідження.

Одним з основних методів дослідження був педагогічний експеримент, що передбачав констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Констатувальний етап спрямований на дослідження показників та особливостей психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Під час формувального етапу автором обґрунтовано, розроблено і впроваджено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності та програму психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате. Контрольний етап експерименту був спрямований на оцінку ефективності запропонованих підходів. Застосування методу педагогічного спостереження дало змогу автору проаналізувати дії досліджуваних у різноманітних ситуаціях у процесі тренувальних занять із карате, визначити вплив різних завдань на ефективність виконання дій школярами під час проведення експерименту. За допомогою педагогічного моделювання було розроблено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Для оцінки рівня фізичної підготовленості було використано

педагогічне тестування, а саме батарею тестів, що характеризують рівень розвитку основних фізичних якостей.

Оцінка фізичного стану здійснювалася за допомогою медико-біологічних методів. Соціологічні методи дослідження, зокрема анкетування, використовувалося з метою вивчення поведінки дітей молодшого шкільного віку, їх інтересів і зайнятості в позашкільний час, морально-етичної орієнтації та мотивації до занять, участі в дослідницькій діяльності, конкурсах та олімпіадах, особливостей соціального й психічного розвитку (сприйняття, уваги, зорової та слухової пам'яті, мовлення).

Методи психодіагностики, зокрема 4-хвилинна дозована коректурна проба Анфімова була застосована з метою визначення рівня розумової працездатності молодших школярів. За її допомогою визначалися кількісні та якісні показники працездатності учнів, зокрема, обсяг роботи (кількість переглянутих знаків за 4 хв.), кількість допущених помилок, коефіцієнт розумової продуктивності.

Для визначення шкільної мотивації та адаптації дітей до занять позашкільною руховою активністю автором використано проєктивну методику «Дерево».

Систематизація матеріалу та математична обробка були виконані за допомогою пакету програмного забезпечення «Microsoft Office Excel 2010» (США) і «Statistica 8.0» (StatSoft). Для оцінки значущості між показниками використовувалися параметричний t-критерій Стьюдента та непараметричний критерій Вілкоксона.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методичний аналіз проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного та соціального розвитку молодших школярів.

2. Дослідити особливості психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку залежно від організації рухової активності.

3. Обґрунтувати та розробити структуру і зміст моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності та її складової – програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності та програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате.

Наукова новизна полягає в тому, що:

– уперше теоретично обґрунтовано й розроблено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку, складовими якої визначено мету, завдання, методологічні підходи, педагогічні умови, принципи, етапи та програму психофізичного й соціального розвитку молодших школярів;

– уперше визначено особливості соціального розвитку молодших школярів у процесі фізичного виховання засобами карате, а саме: формування внутрішньої позиції школяра, особливості формування взаємостосунків, формування ставлення до себе та навколишніх, засвоєння нових соціальних ролей, засвоєння соціальних норм і правил, формування соціальної компетентності;

– удосконалено програму психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате, що містить шість блоків (пізнавальний, блок загальної фізичної підготовки, блок спеціальної фізичної підготовки, технічний блок (блок технічної підготовки), соціально-комунікативний блок, блок тестування);

– уточнено поняття «соціальний розвиток молодшого школяра» як становлення та розвиток особистості, що має безперервний характер,

відбувається у процесі соціалізації й результатом якого є кількісні та якісні новоутворення у вигляді соціальних знань, умінь, якостей і властивостей особистості, опанування нових соціальних ролей, набуття соціального досвіду й досягнення соціального статусу;

– розширено уявлення про особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності;

– отримали подальший розвиток дані про позитивний вплив спеціально організованої позашкільної рухової активності, зокрема занять карате, на показники психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості широкого застосування теоретичних положень і практичних результатів проведеного дослідження в організації процесу фізичного виховання молодших школярів в умовах закладів початкової освіти, позашкільної освіти, організації їх рухової активності. Запропонована модель спеціально організованої позашкільної рухової активності та її складова – програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате можуть бути використані педагогами та тренерами позашкільних освітніх організацій. Вона сприяє підвищенню рівня фізичної підготовленості, фізичної роботоздатності молодших школярів, їх соціалізації, задоволенню потреби в руховій активності в позанавчальний час. Позитивний ефект засвідчено відповідними актами.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику навчального процесу з фізичної культури середньої загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 126, спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 87 імені О. Довженка, ДЮСШ «Сузір'я» м. Києва; в освітній процес Національного університету фізичного виховання і спорту України, зокрема доповнено навчально-методичні матеріали дисциплін «Педагогіка», «Психологія спорту

і фізичного виховання», «Вікова та педагогічна психологія», «Соціальна психологія», «Корекційна педагогіка», що підтверджено відповідними актами впровадження.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових працях, із яких 6 статей представлено у фахових виданнях України, включених до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. За матеріалами дослідження також опубліковано 4 праці апробаційного характеру та 1, що додатково відображає результати дослідження.

Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях полягає в обґрунтуванні актуальності досліджуваної проблематики, визначенні напрямку дослідження та аналізі наукових даних, визначенні мети, об'єкта, предмета і завдань дослідження, організації та проведенні педагогічного експерименту, систематизації й інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків. У публікаціях у співавторстві здобувачу належать пріоритети в організації дослідження, аналізі, обговоренні фактичного матеріалу, інтерпретації отриманих результатів та їх узагальненні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (319 найменувань, із них 21 – іноземною мовою), 7 додатків на 13 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок, основний текст роботи подано на 200 сторінках. Дисертація містить 26 таблиць та 32 рисунки.

Автореферат відповідає змісту дисертації і відображає основні положення роботи.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, зазначено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано дані про кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методичний аналіз проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного та соціального розвитку молодших школярів». розкрито теоретико-методичні засади рухової активності дітей молодшого шкільного віку, показано значення спеціально організованої рухової активності у системі фізичного виховання молодших школярів; визначено особливості їх психофізичного та соціального розвитку; охарактеризовано спеціально організовану рухову активність на основі занять карате як засіб психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Результати проведеного теоретичного дослідження дозволили автору констатувати, що основу рухової активності складають рухи й дії, психофізична регуляція яких є складним багатовимірним явищем і викликає широкий дослідницький інтерес на різних рівнях наукового пізнання: фізіологічному, біомеханічному, кінезіологічному, загальнопсихологічному, педагогічному, що вказує на її значущість. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку більшості психічно-пізнавальних процесів, фізичних якостей, формування особистості дитини. Він характеризується зміною провідної діяльності, соціальної ситуації розвитку, новими віковими новоутвореннями, змінами у психофізичному та соціальному розвитку. Психофізичний розвиток містить у собі дві рівноцінні складові: психічний розвиток та фізичний розвиток. Соціальний розвиток молодшого школяра визначено як становлення та розвиток особистості, що має безперервний характер, відбувається у процесі соціалізації й результатом якого є кількісні та якісні новоутворення у вигляді соціальних знань, умінь, якостей та властивостей особистості, опанування нових соціальних ролей, набуття соціального досвіду й досягнення соціального статусу.

Аналіз літературних джерел дозволяє автору стверджувати, що організація рухової активності у школі не може повноцінно забезпечити реалізацію потреби в ній молодшими школярами, а також – оптимальний рівень фізичної підготовленості, повноцінний процес соціалізації дітей. У

зв'язку з цим, спеціально організована позашкільна рухова активність набуває важливого значення. Численні дослідження засвідчують її позитивний вплив на розвиток організму дитини, усіх його систем, зміцнення здоров'я. Доведено, що заняття спортом, зокрема карате, підвищують рівень фізичної підготовленості, фізичної та розумової роботоздатності, функціональний стан організму, сприяють розвитку психічно-пізнавальних процесів, фізичних якостей і психічних властивостей. Водночас забезпечують повноцінний соціальний розвиток молодших школярів, сприяючи інтелектуальному, емоційно-вольовому, морально-етичному розвитку, формуванню внутрішньої позиції школяра, взаємостосунків у колективі, ставлення до себе та навколишніх, засвоєння нових соціальних ролей, соціальних норм і правил, формуванню соціальної компетентності.

Обсяг першого розділу становить 39 сторінок, що складає 19,5% від загального обсягу дисертаційної роботи. Результати теоретичного дослідження представлені у 5 публікаціях автора.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** представлено опис методів, які використовувалися під час проведення дослідження відповідно до його мети, завдань, об'єкту, предмету. Наведено також опис етапів організації та проведення дослідження.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи: теоретичний аналіз, синтез, порівняння та систематизація наукових джерел; соціологічні методи (анкетування); педагогічні методи (спостереження, самоспостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), педагогічне тестування, педагогічне моделювання); медико-біологічні методи (антропометричні вимірювання, фізіологічні методи, проба Руф'є); методи психодіагностики (коректурна проба Анфімова, проєктивна методика «Дерево»); методи математичної статистики.

Дослідження проводилося на базі спеціалізованої школи I–III ступенів № 87 імені О. Довженка Голосіївського району м. Києва, середньої

загальноосвітньої школи I–III ступенів № 126 Дніпровського району м. Києва та дитячо-юнацької спортивної школи «Сузір'я» м. Києва. Дослідження органічно включалось у процес занять із фізичної культури та спортивної секції карате, не змінюючи його структури, а стосуючись лише змісту. Усього до дослідження було залучено 257 школярів віком 9–10 років та 17 класних керівників.

Відповідно до поставлених завдань дисертаційна робота виконувалася протягом 2015–2020 років у чотири етапи.

На першому етапі (вересень 2015 р. – травень 2016 р.) було вивчено проблему спеціально організованої рухової активності в науковій літературі, теоретичні аспекти психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої рухової активності. Проведено конструктивно-критичний аналіз і вивчення теоретико-методичних засад рухової активності дітей молодшого шкільного віку, спеціально організованої рухової активності в системі фізичного виховання молодших школярів, спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате як засобу їх психофізичного та соціального розвитку, а також дана характеристика соціальному й психофізичному розвитку дітей молодшого шкільного віку відповідно до вікових норм.

Аналіз літературних джерел за проблематикою дослідження, ретроспективне осмислення власного професійного досвіду здобувача дали змогу визначити мету, основні завдання, об'єкт, предмет дослідження.

Другий етап дослідження (червень 2016 р. – грудень 2016 р.) присвячений проведенню констатувального етапу педагогічного експерименту, мета якого полягала у виявленні особливостей психофізичного та соціального розвитку молодших школярів залежно від змісту й організації спеціально організованої позашкільної рухової активності. Автором було розроблено анкети, підібрано діагностичні методики, проведено анкетування класних керівників та учнів, педагогічне тестування дітей молодшого шкільного віку, з'ясовано особливості організації їх рухової активності,

здійснено математично-статистичну обробку й аналіз отриманих результатів. Інтерпретація отриманих даних дала змогу здобувачу обґрунтувати характер і механізми впливу різних форм та змісту спеціально організованої рухової активності на соціалізацію молодших школярів.

На третьому етапі (січень 2017 р. – березень 2018 р.) проведено формувальний етап педагогічного експерименту, сутність якого становили розробка й упровадження моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку. Основу моделі склала програма психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате. До участі у цьому етапі експерименту було залучено 60 осіб, із яких 30 хлопчиків і 30 дівчаток.

Четвертий етап дослідження (квітень 2018 р. – жовтень 2020 р.) присвячено експериментальній перевірці ефективності моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку; кількісній та якісній оцінці експериментальних даних; з'ясуванню особливостей, що детермінують психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів, які займаються в секції карате; формулюванню висновків, редагуванню рукопису дисертації, підготовці до апробації та офіційного захисту дисертаційного дослідження.

У третьому розділі «Дослідження психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої рухової активності» представлені дані констатувального експерименту.

Результати анкетування дітей молодшого шкільного віку дали змогу з'ясувати особливості організації їх рухової активності та розподілити школярів на три групи: діти, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність відсутня; діти, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність носить оздоровчий характер; діти, які займаються у спортивних секціях.

Виявлено, що значний вплив на психофізичний і соціальний розвиток молодшого школяра, формування його особистості здійснює спеціально організована рухова активність, яка носить системний, цілеспрямований та організований характер. Її ефективність залежить від готовності молодшого школяра до включення в педагогічний процес і його активної участі у ньому.

У процесі констатувального етапу педагогічного експерименту виявлено, що діти молодшого шкільного віку, які займаються у спортивних секціях, мають якісно вищий рівень розвитку фізичних якостей і розумової працездатності. Установлено відмінності в рівнях розвитку фізичної роботоздатності. Середньостатистичні значення показників хлопчиків і дівчаток у яких спеціально організована позашкільна рухова активність відсутня, відповідають задовільному рівню. Відповідно до середньостатистичних значень рівень фізичної роботоздатності хлопчиків, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність носить оздоровчий характер, відповідає доброму рівню, тоді, як у дівчаток середньостатистичні значення відповідають середньому рівню. Рівень фізичної роботоздатності хлопчиків та дівчаток, які займаються у спортивних секціях, відповідає середньому рівню.

Результати оцінки психофізичних здібностей досліджуваних осіб вказують на те, що в молодших школярів, які займаються у спортивних секціях, швидкість простої та складної рухової реакції, координація й точність рухів розвинені краще, порівнюючи зі школярами, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність носить оздоровчий характер або відсутня.

Установлено, що молодші школярі, які систематично займаються у спортивних секціях, мають вищі показники психічного та соціального розвитку, адекватну самооцінку, розвинені лідерські якості, сформовану

мотивацію, внутрішню позицію, легше встановлюють соціальні контакти з однолітками.

Отримані дані стали підґрунтям для обґрунтування і розробки моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності молодших школярів на основі застосування засобів карате.

Розділ викладено на 69 сторінках тексту, а результати дослідження висвітлені у 3 публікаціях автора.

У четвертому розділі «Обґрунтування, розроблення та оцінювання ефективності моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку» обґрунтовано й розкрито структуру та зміст моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку, окреслено структуру і зміст програми психофізичного й соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате. Оцінено та підтверджено ефективність запропонованих підходів.

Структурними елементами моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку визначено мету, завдання, методологічні підходи, педагогічні умови, принципи, етапи та програму психофізичного й соціального розвитку молодших школярів.

Мета моделі – сприяння психофізичному та соціальному розвитку дітей молодшого шкільного віку. Реалізація завдань, які конкретизують мету, здійснювалася у три етапи, а саме:

- організаційний, основним завданням якого було залучення молодших школярів до занять спеціально організованою позашкільною руховою активністю, зокрема карате; формування груп на основі показників психофізичного та соціального розвитку;

- діяльнісний – проведення тренувальних занять із використанням засобів, спрямованих на психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів;

– контрольно-оціночний, що передбачав оцінку впливу позашкільних занять карате на показники їх психофізичного й соціального розвитку.

Основними педагогічними умовами реалізації моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку автором визначено такі: взаємодія соціальних інститутів (дитячо-юнацька спортивна школа – заклад загальної середньої освіти (школа) – сім'я – спортивна команда (колектив)); мотивування дітей до занять спеціально організованою позашкільною руховою активністю; спрямування змісту тренувальних занять на психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів; упровадження програми психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате; використання об'єктивних критеріїв, методів і методик для оцінювання показників психофізичного й соціального розвитку молодших школярів; кваліфікованість тренера з виду спорту.

Основу моделі склала програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате. Її завданнями було визначено такі: підвищення фізичної роботоздатності та фізичної підготовленості молодших школярів, розвиток психомоторних якостей і властивостей, уваги, мислення, мовлення, сприймання, пам'яті, відчуттів; удосконалення морфологічних та функціональних показників організму дітей; сприяння інтелектуальному, морально-етичному й емоційно-вольовому розвитку молодших школярів.

Програма психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате розрахована на 216 год. і містить шість блоків, а саме: пізнавальний, блок загальної фізичної підготовки, блок спеціальної фізичної підготовки, блок технічної підготовки, соціально-комунікативний блок, блок тестування.

Аналіз показників контрольного етапу педагогічного експерименту довів ефективність упровадженої моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку та програми їх психофізичного й соціального розвитку як її складової, підтвердженням чого є зафіксовані статистично достовірні якісні та кількісні зміни за всіма показниками психофізичного й соціального розвитку молодших школярів ($p < 0,05$).

Розділ викладено на 47 сторінках тексту, а результати дослідження представлено у 4 публікаціях автора.

У *п'ятому розділі* **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** узагальнено та систематизовано результати проведених досліджень, що дало можливість отримати дані, які підтверджують, доповнюють та є абсолютно новими з проблемами дослідження.

За результатами дослідження автором отримано три групи даних.

– розширено дані О. Ажиппо, Т. Дорофєєвої, Т. Руцької (2011), О. Власюк (2006), Г. Вороніна, Т. Малих, М. Авдєєвої (2009), Л. Заєць, Б. Мицкан (2006), О. Головатой (2012), С. Присажнюк (2014) щодо особливостей фізичного розвитку, фізичної підготовленості та роботоздатності дітей молодшого шкільного віку;

– доповнено дані С. Бублик (2012), Ю. Васькова (2011), Т. Герлянд (2007), О. Єфременко (2016), Г. Коберник (2011) про особливості соціального розвитку молодших школярів; підходи Я. Верешко (2016), Т. Віленської (2009, 2011), Н. Гончарової, Г. Бутенко (2016), І. Городинської (2008), О. Нєворової (2007) щодо вдосконалення процесу фізичного виховання молодших школярів;

– подальшого розвитку набули наукові результати М. Авдєєнка, М. Монахова (2016), В. Авраменко, В. Голуб (2009), О. Андрєєвої, М. Чернявського (2009), В. Андріанова, Т. Андріанова, Н. Макаренко (2007), Г. Бутенко (2016), О. Демідова, О. Люльченко (2016) про позитивний вплив спеціально організованої рухової активності, зокрема занять карате, на

показники психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Абсолютно новими даними, отриманими автором у процесі дослідження, є такі:

- теоретичне обґрунтування та розробка моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності, складовими якої визначено мету, завдання, методологічні підходи, принципи, етапи реалізації. Серцевину моделі складає програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате;

- визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективну реалізацію моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку;

- розробка структури та змісту програми позашкільних занять карате, спрямованої на психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів;

- визначення особливостей соціального розвитку молодших школярів у процесі фізичного виховання засобами карате;

- уточнення поняття «соціальний розвиток молодшого школяра» як становлення та розвиток особистості, що має безперервний характер, відбувається у процесі соціалізації й результатом якого є кількісні та якісні новоутворення у вигляді соціальних знань, умінь, якостей і властивостей особистості, опанування нових соціальних ролей, набуття соціального досвіду й досягнення соціального статусу.

Висновки дисертаційного дослідження відображають отримані й описані в роботі результати, відповідають поставленій меті й напрямам.

Список використаних літературних джерел оформлено у відповідності до встановлених вимог. Матеріали дисертаційної роботи оформлено згідно вимог до тексту наукового характеру.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи.

Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Сергієнка В.П. вважаю за необхідне звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні питання:

1. Зважаючи на тему дисертаційного дослідження було б доцільним дати чітке визначення дефініції «психофізичний розвиток», тим більше, що уточнене поняття «соціальний розвиток» представлено автором одним з пунктів наукової новизни.

2. Описуючи застосовані методи дослідження, автор вказує, що для визначення інтересів й зайнятості у позаурочний час досліджуваного контингенту молодших школярів було здійснено їх анкетування. Але, згідно з етичними стандартами декларації «Гельсинки – 2008» проведення анкетування дітей цього віку можливе лише за письмовою згодою батьків. Натомість, у тексті дисертації відсутній опис даного аспекту організації дослідження.

3. Автор зазначає, що одним із завдань було дослідження психофізичного і соціального розвитку дитини. Але, не зрозуміло, за допомогою яких методів це було здійснене. Так, для оцінки соціального розвитку учнів застосовується анкетування класних керівників на основі розробленої автором анкети психолого-педагогічної характеристики учня. Анкета містить низку запитань, які об'єднані у певні блоки. Але, не подані критерії оцінювання щодо морально-етичної орієнтації, психічного розвитку і мовлення учнів початкових класів.

Для оцінки психофізичного розвитку учнів запропоновані тести, які характеризують рівень розвитку простої та складної рухової реакції. Але, знову ж таки, відсутні критерії оцінки цих тестів, а також відомості про те, ким були розроблені й запропоновані ці тести.

4. У тексті дисертації присутні некоректні формулювання, наприклад: «кістковий апарат» (С.86) замість «опорно-руховий апарат»; зазначається що

індекс Робінсона є показником фізичного розвитку (С. 89), хоча це показник функціонального стану серцево-судинної системи.

5. Аналізуючи показники фізичної підготовленості досліджуваних груп дітей, доцільно було б представити їх кількісні значення у таблицях, а не тільки оціночні на рисунках.

6. Згідно з логікою побудови структури дисертаційного дослідження підрозділ 3.4. «Засоби спеціально організованої позашкільної рухової активності для розвитку психофізичної, емоційної, комунікативної та поведінкової сфер молодшого школяра» доцільно було б перенести у розділ чотири.

7. Некоректно подані дані щодо організації й проведення формувального і контрольного експериментів. Звідси виникає низка питань: не зрозуміло, який контингент досліджуваних груп дітей був обраний для участі у формувальному експерименті (які мали спеціальну організовану позашкільну рухову активність (СОПРА) оздоровчого характеру, діти, які займаються у спортивних секціях або діти, у яких СОПРА відсутня); де проводилося експериментальне впровадження запропонованої програми (в умовах секційних занять, в умовах ДЮСШ); коли проводився формувальний експеримент (місяці, рік); скільки дітей 9-ти і 10-тирічного віку було залучено до занять карате; коли був проведений контрольний етап експерименту?

Також, на нашу думку, не зовсім коректним є порівняння середньостатистичних індивідуальних показників психофізичного й соціального розвитку однієї й тією ж самої групи дітей на початку і в кінці експерименту. Зрозуміло, що позитивна динаміка показників буде мати місце, оскільки це буде обумовлено природними темпами зростання і розвитку дитини.

Однак, питання, які виникли при аналізі дисертаційної роботи не мають принципової спрямованості і не знижують позитивної оцінки наукової праці, а більш відносяться до побажань та дискусій.

Висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Сергієнко Віталія Петровича «Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має теоретичне і практичне значення для удосконалення процесу спеціально організованої рухової активності молодших школярів засобами карате.

За актуальністю розкритих питань, новизною отриманих результатів дослідження і практичним значенням дисертація Сергієнко В.П. відповідає п.11. «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія
Сковороди», доктор наук з фізичного
виховання та спорту, професор

ПІДПИС Н.Є.Пангелова
Засвідчую:
Нач. ВК *Т.В. Д.Р. Пангелова*